

ZÁVĚR

Publikace Postavení venkova ve Středočeském kraji poskytuje uživatelům komplexní náhled na situaci ve venkovském a městském prostoru z pohledu statistických dat. V případě Středočeského kraje nabývá tato analýza na významu především v důsledku velkého podílu rozlohy, obyvatelstva i počtu obcí, které byly klasifikovány dle zvolené definice jako venkovské. **Středočeský kraj patří** spolu s krajem Vysočina, Pardubickým a Jihočeským krajem **k silně venkovským regionům**. Navíc v porovnání většiny základních souhrnných ukazatelů je možné považovat Středočeský kraj za jeden z nejvíce zemědělsky orientovaných v celé České republice. Pro kraj je významné to, že obklopuje hlavní město Prahu, s nímž je v mnoha oblastech provázanější než kterýkoliv jiný region naší republiky. To má za následek specifické, až městskému prostředí se blížící, postavení převážné většiny venkovských lokalit kraje ležících v těsném sousedství hlavního města, zejména v oblasti populačního vývoje, bytové výstavby, trhu práce či vybavenosti obcí. Naopak k nejvíce venkovským se řadí periferní oblasti Středočeského kraje, především podél jeho jižních a západních hranic. Tyto periferní regiony se typem blíží charakteristikám okrajových oblastí krajů, s nimiž sousedí.

Z územního pohledu měl Středočeský kraj na svém území, zejména díky své velké rozloze, jak téměř ryze městské, tak i převážně venkovské regiony, mající své osobité charakteristiky. Do venkovského prostoru patřilo přes 90 % obcí, které zabíraly přes 80 % rozlohy Středočeského kraje. Podíl venkovského obyvatelstva na celkové populaci kraje byl nejvyšší ze všech krajů republiky. Za venkovské oblasti lze na území Středočeského kraje v souhrnném pojetí základních sídelních ukazatelů považovat Rakovnicko, Hořovicko, Voticko, Vlašimsko či Českobrodsko, naopak mezi městské regiony lze zařadit Kladensko, Mladoboleslavsko, Příbramsko, Neratovicko a okolí Lysé nad Labem, což jsou oblasti, v nichž se v převážné většině nacházelo poměrně lidnaté sídlo městského typu, u posledních dvou v kombinaci s nízkým počtem obcí na území regionu. Specifické postavení měly správní obvody ORP Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Černošice a Říčany, tj. regiony v těsném sousedství hlavního města, které v důsledku úzkého vztahu s velkoměstským prostředím hlavního města Prahy vykazovaly ve venkovském prostoru v mnoha případech spíše charakteristiky typické pro městský prostor.

Z pohledu demografie je pro středočeský venkov typický přírůstek obyvatel stěhováním a úbytek obyvatel přirozenou měnou. Do celkového vývoje ve venkovském i městském prostoru se promítala zejména blízkost hlavního města Prahy, z něhož se v rámci procesu suburbanizace po roce 2000 odstěhoval, a to zejména do zázemí Prahy do okresů Středočeského kraje Praha-západ a Praha-východ, velký počet osob. Vysoký migrační přírůstek byl podpořen i příchodem nových obyvatel ze zahraničí. Dvaapůlkrát více osob, převážně mladých lidí s vyšším vzděláním a potenciálem založit rodinu, se v porovnání s městským prostorem přistěhovalo do prostoru středočeského venkova. Obdobně jako v převážné většině ostatních krajů republiky byla i ve středních Čechách ve venkovském prostoru vyšší porodnost a vyšší podíl dětí do 15 let. Méně příznivá byla na venkově naopak úmrtnost. Pro venkovský prostor Středočeského kraje byl v letech 2001 až 2008 charakteristický úbytek obyvatelstva přirozenou měnou, tj. počet zemřelých převyšoval počty narozených. Pro venkov je typický i nižší podíl dětí narozených mimo manželství, potratů a umělých přerušení těhotenství. Demograficky odlišné od ostatních byly jak venkovské regiony v těsném sousedství hlavního města, tak i regiony s dobrou dopravní dostupností Prahy, jimiž procházely hlavní dopravní tepny. Celkově je možné považovat demografický vývoj ve Středočeském kraji, zejména v porovnání s ostatními, za relativně příznivý jak na venkově, tak i v městském prostoru.

Obdobně jako v případě demografického vývoje, vybočovala ve Středočeském kraji v celorepublikovém porovnání také situace v oblasti bytové výstavby, kde byla jedna z nejvyšších v republice. Nejintenzivnější bytová výstavba probíhala zejména v těsném sousedství Hl. m. Prahy a ve správním obvodu Lysá nad Labem, což bylo v přímé souvislosti s velkým nárůstem počtu obyvatel těchto oblastí. Obecně je pro středočeský venkovský prostor charakteristický vyšší počet domů na tisíc obyvatel než v městských oblastech, vyrovnanější struktura bytového fondu podle období výstavby, vyšší obytná i celková plocha bytů – i co do počtu metrů na osobu – s převahou v rodinných domech, zatímco výměrou menší byty umístěné převážně do bytových domů se stavěly v městském prostoru. Na venkově se také nacházelo přibližně čtyřnásobně více neobydlených domů než ve městech, což je možné vysvětlit zejména převažujícím záměrem využívat tyto objekty pro rekreační účely či občasně, tzv. druhé bydlení. Zlepšování bytových podmínek v kraji oproti minulosti potvrzuje i skutečnost, že se v současnosti staví oproti bytovému fondu vystavěnému před rokem 2001 byty s větší obytnou plochou, zejména pak ve venkovských obcích.

Nadprůměrné byly regiony v těsném sousedství hlavního města také z hlediska jejich ekonomického postavení, neboť se zde nacházelo relativně nejvíce ekonomických subjektů v přepočtu na obyvatele. Zajímavé je, že rozdíly v počtu ekonomických subjektů v přepočtu na stav populace jsou mezi venkovským a městským prostorem jen nepatrné a rozdíly nejsou výrazné ani v porovnání obcí podle velikostních skupin. Venkovské regiony se vyznačovaly oproti městským větší intenzitou zakládání nových subjektů v porovnání se zaniklými. Pro celý venkovský prostor je typický vyšší podíl primárního sektoru ve struktuře ekonomických subjektů kraje, nejvíce v jižních oblastech. Naopak v městském prostoru dominují služby, nejvíce v zázemí

hlavního města a regionech spjatých s největšími městy kraje. Z ekonomické oblasti jsou pro venkovský prostor typické nižší daňové příjmy na obyvatele. Z oblasti cestovního ruchu můžeme hodnotit pouze výskyt větších, tzv. hromadných ubytovacích zařízení, u nichž celkový podíl lůžek je ve venkovském a městském prostoru sice vyrovnaný, ale v přepočtu na kilometr čtvereční je počet lůžek ve venkovském prostoru jen zhruba čtvrtinový.

Vývoj Středočeského kraje je v mnoha oblastech citelně ovlivňován aktuálním vývojem na trhu práce. Venkovský prostor je charakterizován vyšším podílem zaměstnanosti v primárním sektoru, vyšší mírou ekonomické aktivity mladých lidí do 25 let a zároveň nižší ekonomickou aktivitou žen a vyšší nezaměstnaností žen. Zatímco v souhrnu byla ve Středočeském kraji míra nezaměstnanosti po Hl. m. Praze nejnižší v celé České republice, poměrně velké rozdíly byly zjištěny v rámci jednotlivých regionů mezi městským a venkovským prostorem a také mezi muži a ženami. Nejpříznivější, a to jak z pohledu na míru nezaměstnanosti, tak i na nabídku volných pracovních míst a času stráveného v evidenci úřadů práce, byla situace v zázemí hlavního města, nejméně příznivé byly poměry především v okrajových částech kraje, kde se projevuje i horší dopravní dostupnost Prahy jakožto možného zdroje pracovních příležitostí. Podle velikostních skupin obcí byla nejvyšší míra nezaměstnanosti v nejmenších obcích a pak ve městech nad 20 tisíc obyvatel, zatímco sídla s dvěma až pěti tisíci obyvateli měly míru nezaměstnanosti ze všech obcí ve Středočeském kraji nejnižší.

Rozdílnost v kvalitě života mezi městským a venkovským prostředím je možné charakterizovat také prostřednictvím kvality technické a občanské vybavenosti. V tomto směru má jednoznačně navrch městský prostor, kde je vybavenost téměř stoprocentní. Ze školských zařízení jsou na středočeském venkově častěji provozovány mateřské školy než školy základní. Nepříznivým důsledkem jinak příznivého populačního vývoje a intenzivní bytové výstavby, především v rámci suburbanizace, je to, že se zvýšil podíl dětí žijících ve venkovských obcích bez základní školy a je nejvyšší v republice. Negativní tendence jsou zřejmé v případě veřejných knihoven, jejichž počet poklesl v celém kraji o třetinu a vzhledem k tomu, že nejnižší zastoupení knihoven bylo v obcích do 200 obyvatel, týkalo se to významně právě venkovského prostoru. Pobočka České pošty, s. p., se nacházela ve venkovském prostoru v devadesáti procentech případů jen ve větších obcích s počtem obyvatel nad tisíc osob. Zlepšující se trend byl zřejmý u napojení venkovských obcí na veřejný vodovod a na kanalizační síť s čističkou odpadních vod, i přesto, že u veřejného vodovodu kraj silně zaostával za celorepublikovým průměrem a v případě kanalizace byly v roce 2006 zhruba dvě třetiny obcí venkovského prostoru stále bez napojení na kanalizační síť s ČOV. Potěšující je nadpoloviční podíl obcí venkovského prostoru s vypracovanou územně plánovací dokumentací, což svědčí o zájmu na trvalém rozvoji obce.

Nejen z uvedeného souhrnu, ale především z rozsáhlé předložené analýzy postavení venkova je více než zřejmé, že mezi městským a venkovským regionem ve Středočeském kraji stále existují určité rozdíly. V některých případech byla kvalita života na venkově oproti městskému prostředí vyšší, v jiných ukazatelích naopak vykazovala příznivější hodnoty středočeská města. Rozdílnosti panovaly také mezi jednotlivými městskými i venkovskými regiony, což bylo povětšinou posíleno spjatostí některých oblastí s hlavním městem Prahou, kterou právě tyto centrální části Středočeského kraje plně obklopují. V souhrnu však nenáleží autorům této analýzy posuzovat celkovou kvalitu života v jednotlivých středočeských regionech a je proto jen na čtenáři, zejména pak pokud se jedná o obyvatele Středočeského kraje, aby subjektivně posoudil, nakolik se ho posuzované skutečnosti týkají a jakou měrou ovlivňují jeho každodenní život.